

Original Makale / Original Article

Çok boyutlu kültürel tevazu ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması

Adaptation of the multidimensional cultural humility scale into Turkish: A validity and reliability study

Cansu BİNGÖL^a, Mine ALADAĞ^b

^aMilli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye

^bEge Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

^aMinistry of National Education, Istanbul, Türkiye

^bEge University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Division of Guidance and Psychological Counseling, Izmir, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Makale Hakkında

Geliş tarihi: 28 Şubat 2025

Kabul tarihi: 21 Haziran 2026

Anahtar kelimeler:

Damgalama, kültürel tevazu, psikolojik danışman, uyarlama

ARTICLE INFO

Article history

Received: 28 February 2025

Accepted: 21 June 2026

Key words:

Stigma, cultural humility, psychological counselor, adaptation

ÖZ

Bu çalışmada, psikolojik danışmanların kültürel tevazu düzeylerini ölçen “Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği”nin türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirliğinin test edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma aktif olarak mesleğini sürdüren, 201’i kadın (%70.1) 90’ı erkek (%29.9) olmak üzere toplam 301 psikolojik danışmanla yürütülmüştür. Uyarlama sürecinde merkezden uzaklaştırma yöntemi kullanılmış, uzman görüşleri alınarak dilsel uyum süreci tamamlanmıştır. Yapı geçerliğini değerlendirmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmış ve ölçeğin beş faktörlü yapısının korunduğu belirlenmiştir. Ölçüt geçerliğini belirlemek için Damgalama Ölçeği kullanılmış ve iki ölçek arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Güvenirlik analizi kapsamında Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış ve ölçeğin iç tutarlılığının yeterli düzeyde olduğu saptanmıştır. Ölçeğin psikolojik danışmanların kültürel tevazu düzeylerini değerlendirmede güvenilir ve geçerli bir araç olduğu görülmüştür. Bulgular, kültürel tevazunun ölçülmesine yönelik bilimsel bir çerçeve sunarken, psikolojik danışma alanındaki uygulamalar için de önemli katkılar sağlamaktadır. Çalışmanın sonuçları kültürel tevazu kavramına yönelik gelecekteki araştırmalara katkı sağlayabilecek şekilde tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Atıf için yazım şekli: Bingöl C, Aladağ M. Çok boyutlu kültürel tevazu ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Yıldız Sos Bil Ens Der 2026;10:1:12–25.

*Sorumlu yazar / Corresponding author

*E-mail address: cansbngl@gmail.com

Published by Yıldız Technical University, İstanbul, Türkiye

This is an open access article under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

ABSTRACT

In this study, it was aimed to adapt the “Multidimensional Cultural Humility Scale”, which measures the cultural humility levels of counselors, into Turkish and to test its validity and reliability. The study was conducted with a total of 301 counselors, 201 of whom were female (70.1%) and 90 of whom were male (29.9%). In the adaptation process, decentering method was used and the linguistic adaptation process was completed by obtaining expert opinions. Confirmatory factor analysis was applied to assess construct validity and it was determined that the five-factor structure of the scale was preserved. The Stigma Scale was used to determine criterion validity and significant negative correlations were found between the two scales. Within the scope of reliability analysis, Cronbach's alpha coefficient was calculated and it was determined that the internal consistency of the scale was at a sufficient level. The scale was found to be a reliable and valid tool for assessing counselors' cultural humility levels. While the findings provide a scientific framework for measuring cultural humility, they also provide important contributions to the practices in the field of counseling. The results of the study were discussed in a way that can contribute to future research on the concept of cultural humility and recommendations were presented.

Cite this article as: Bingöl C, Aladağ M. Adaptation of the multidimensional cultural humility scale into Turkish: A validity and reliability study. Yıldız Sos Bil Ens Der 2026;10:1:12–25.

GİRİŞ

Kültür, bir toplumu karakterize eden paylaşılan inanç, değer, gelenek ve davranışların toplamını ifade eden çok yönlü ve dinamik bir yapıdır. Birey düzeyinde edinilen ve kişiye özgü özellikler taşıırken, toplum düzeyinde kuşaktan kuşağa aktarılan ortak bir yapı olarak ortaya çıkar. Homojen ve değişmez olmayan kültür, kendi içinde çoğulluğu barındırır (Çelik, 2008). Kültürlerin içsel çeşitliliği ve aralarındaki etkileşimler dikkate alındığında çokkültürlülük kavramı ortaya çıkmaktadır. Çokkültürlülük, farklı kültürlerin bir arada bulunduğu ortamları ifade eder (Başbay ve Bektaş, 2009). Göç, küreselleşme ve artan iletişim olanakları ile homojen toplum yapısını büyük ölçüde ortadan kaldırmış ve günümüzde toplumların büyük çoğunluğu çokkültürlü hale gelmiştir (Yanık, 2012; Acar Çiftçi ve Aydın, 2014).

Psikolojik danışmanların, farklı kültürel geçmişlere sahip danışanların ihtiyaçlarını etkili biçimde karşılayabilmeleri için kültürün psikolojik danışma sürecine etkisini anlamaları ve danışanların kültürel bakış açılarını dikkate almaları gerekmektedir (Lee, 2001). Kültür, psikolojik danışma sürecinin etkililiğinde temel belirleyicilerden biridir ve hem danışanın hem de psikolojik danışmanın kültürel özellikleri süreçte kritik rol oynar (Kağnıcı, 2013). Psikolojik danışmada kültürel çeşitliliğe hizmet vermeye yönelik ilk yaklaşımlar çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine odaklanmıştır. Bu yeterlikler, danışanların farklı geçmiş ve deneyimlerini anlama ve bunlara saygı gösterme kapasitesini içeren, etkili psikolojik danışmanın temel bileşenlerinden biridir (Kim ve Lyons, 2003). Sue, D. W., Arredondo, P., ve McDavis, R. J. (1992) tarafından geliştirilen modelde bu yeterlikler; inanç ve tutumlar, bilgi ve beceriler olmak üzere üç boyutta ele alınmıştır.

Psikolojik danışma literatüründe kültürel çeşitliliğe verilen önemin artması, kültürel yeterlik temelli yaklaşımların gelişmesine yol açmıştır. Ancak zamanla bu yaklaşımların, uzman merkezli bir yeterlik anlayışı üzerinden ilerlemesinin bazı sınırlılıkları olduğu tartışılmaya başlanmıştır. Bu noktada kültürel tevazu kavramı, çokkültürlü yeterlik yaklaşımına tamamlayıcı ve alternatif bir yaklaşım olarak alanyazına kazandırılmıştır (Tervalon ve Murray-García, 1998; Hook, Davis, Owen, Worthington Jr. ve Utsey, 2013). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, daha çok bilgi, beceri ve tutumlara dayalı ölçülebilir bir çerçeve sunarken (Sue, D. W., Arredondo, P., ve McDavis, R. J., 1992), kültürel tevazu psikolojik danışmanın öğrenmeye açık, eşitlikçi ve işbirlikçi bir tutum benimsemesini vurgulayan süreç odaklı bir yaklaşımı ifade etmektedir (Owen, Tao, Leach ve Rodolfa, 2011; Davis vd., 2018; Anders, Kivlighan, Porter, Lee ve Owen, 2021). Bu nedenle çokkültürlü yeterlikler ne bilinmeli sorusuna odaklanırken, kültürel tevazu nasıl bir ilişki kurulmalı sorusunu merkeze almaktadır (Owen vd., 2016; Kivlighan III ve Chapman, 2018). Ayrıca kültürel yeterlik yaklaşımının kültürü kategorize etme ve psikolojik danışmanı “yeterli” konuma yerleştirme riski taşıdığı, bu durumun danışma sürecinde güç dengesizliklerini yeniden üretebileceği belirtilmektedir (Hook vd., 2016; Owen vd., 2016). Kültürel tevazu ise, sürekli öz değerlendirme, öğrenmeye açıklık ve eşitlikçi ilişki kurma gibi süreç odaklı unsurları merkeze alarak bu sınırlılıkları aşmayı amaçlamaktadır.

Kültürel tevazu kavramı ilk olarak Tervalon ve Murray-Garcia (1998) tarafından çokkültürlü yeterlik kavramına alternatif olarak sağlık hizmetleri alanında sunulmuştur. Hizmet alanlarla hizmet veren uzmanlar arasındaki güç dengesizliklerini gidermek için devamlı çabalayan, öz eleştiriye olan bağlılığı içeren hayat boyu öğrenme süreci

olarak tanımlanmıştır. Kültürel tevazu, sağlık hizmetleri alanında olduğu gibi psikolojik danışma alanına da çok-kültürlü yeterlikler kavramına alternatif bir terapötik yaklaşım olarak önerilmiştir (Hook vd., 2013). Owen vd. (2011), çokkültürlü yeterlikten ziyade yönelimi merkeze alarak Çokkültürlü Yönelim (Multicultural Orientation-MCO) kavramını önermiştir. Bu yaklaşım, kültürel rahatlık, kültürel fırsatlar ve kültürel tevazu olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır (Anders vd., 2021). Kültürel rahatlık ve fırsatlar, kültürel konuların danışma sürecinde ele alınma biçimini ifade ederken, kültürel tevazu bu sürecin temel yönelimini oluşturmaktadır (Davis vd., 2018). Kültürel tevazu, psikolojik danışmanın danışanla eşitlikçi ve işbirlikçi bir ilişki kurmasını, kendi sınırlılıklarının farkında olmasını ve danışanın kültürel deneyimine açık olmasını ifade etmektedir. Bu yönelim, psikolojik danışmanın üstünlük eğilimlerini fark ederek bunları aşmasını ve danışanın bakış açısını anlamaya açık olmasını gerektirir (Hook vd., 2013). Bu sayede kültürel tevazu, terapötik ittifakın güçlenmesine ve kültürel farklılıkların daha sağlıklı biçimde ele alınmasına katkı sağlamaktadır (Owen vd., 2014; Owen vd., 2016).

Foronda, Baptiste, Reinholdt ve Ousman (2016), alanyazına sundukları kavram analizi çalışmasıyla kültürel tevazuyu açıklamış, açıklık, öz farkındalık, egosuz olma, destekleyici etkileşimler ve öz yansıtma ve öz eleştiri olmak üzere kültürel tevazunun beş niteliğini ortaya koymuşlardır. Buna bağlı olarak açıklık yeni fikirleri keşfetmeye istekli olmak olarak tanımlanmıştır. Açıklık, kültürel tevazunun gerçekleşmesi için temel bir unsurdur, çünkü bireylerin farklı kültürel geçmişlere sahip insanlarla etkileşime girmelerini, girdikleri etkileşimlerde diğerlerine merak ve anlayışla yaklaşmalarını sağlar. Öz farkındalık ise kişinin güçlü yanlarını, sınırlılıklarını, inançlarını, değerlerini, davranışlarını tanımasını ve anlamasını, ayrıca başkalarının bunları nasıl algıladığına dair farkındalık kazanmasını içerir. Diğer bir nitelik olan egosuz olma da kişinin egosunu bir kenara bırakmasını, başkalarına eşit olarak yaklaşmasını ve üstünlük iddia etme girişimlerinden kaçınmasını içerir. Destekleyici etkileşimler, bireyler arasında olumlu alışverişleri ve anlamlı bağlantıları temsil eder. Son nitelik olarak tanımlanan öz yansıtma ve öz eleştiri, sürekli bir iç gözlem ve gelişim süreci olarak tanımlanmıştır. Bu süreç, bireyin duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını eleştirel bir şekilde değerlendirebilmesidir (Foronda vd., 2016).

Psikolojik danışmanlar farklı kültürel özelliklere sahip danışanlara daha etkili ve duyarlı hizmetler sağlamaya çalıştıkça, kültürel tevazu psikolojik danışma ve psikoterapi alanında zamanla daha önemli bir kavram haline gelmiştir. Kültürel tevazunun psikolojik danışma süreçlerine olan olumlu etkisi araştırmalarla da desteklenmektedir. Hook vd. (2013) yaptıkları çalışmada kültürel tevazunun psikolojik danışma sürecine etkisini danışan görüşlerini alarak

incelemişlerdir. Araştırmaya katılan danışanlar, psikolojik danışmanlarının kendi kültürlerini öğrenmeye ve anlamaya çaba gösterdiğini fark ettiklerinde ve bu süreçte kendilerine saygı duyulduğunu hissettiklerinde, daha rahat ve özgür hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Kültürel tevazu ile ilgili yapılan diğer araştırmalarda da kültürel tevazunun, pozitif terapi çıktısı, pozitif temas, göçmenliğe karşı olumlu tutumlar ve terapötik ittifak ile pozitif ilişki gösterdiği (Captari vd., 2019; Hook vd., 2013; Owen vd., 2014; Owen vd., 2016), öte yandan algılanan tehdit, önyargı ve ırksal mikrosaldırı ile negatif ilişki gösterdiği, (Captari vd., 2019; Davis vd., 2016; Hook vd., 2016) bunun yanında azınlık gruplarına yönelik ön yargıların azaltılmasında yordayıcı rolü olduğu bulunmuştur (Choe vd., 2019). Kültürel tevazu ile ilgili yapılan çalışmalarda, kavramın ölçülmesi için çeşitli ölçekler geliştirilmiş ve bu ölçekler, kültürel tevazunun psikolojik danışma sürecine etkilerini değerlendirmek için kullanılmıştır. Örneğin, danışanların psikolojik danışmanlarının kültürel tevazu düzeylerini değerlendirmeleri amacıyla kullanılan Cultural Humility Scale (Kültürel Tevazu Ölçeği) Hook vd. (2013) tarafından geliştirilmiştir. Ayrıca, Multicultural Orientation Inventory (Çokkültürlü Yönelim Envanteri), Anders vd. (2021) tarafından geliştirilmiş ve kültürel tevazu, kültürel rahatlık ve kültürel fırsatlar boyutlarını ölçmek için tasarlanmıştır. Foronda, Porter ve Phitwong (2021) ise üç faktörlü bir Kültürel Tevazu Ölçeği sunmuştur. Bu ölçekler, kültürel tevazu ve duyarlılık düzeylerinin değerlendirilmesine olanak sağlayarak psikolojik danışma uygulamalarında gelişimi desteklemektedir.

Türkiye’de ise kültürel tevazu üzerine yapılan araştırmaların henüz yeni başladığı söylenebilir. Türkiye’de kültürel tevazu konusunda yapılan ilk çalışma ölçek uyarlama çalışmasıdır. Kuşci ve Oğuz Duran (2022) tarafından yürütülen çalışmada, Foronda, Porter ve Phitwong (2021) tarafından geliştirilen Cultural Humility Scale (Kültürel Tevazu Ölçeği) Türkçe’ye uyarlanmıştır. Çalışma, eğitim fakültesi mezunu 231 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, hizmet sektöründeki meslek gruplarında ve araştırmalarda kullanılmak üzere Türkçe’ye çevrilen kültürel tevazu ölçeğinin güvenirlik ve geçerliğinin test edilmesi için ön çalışma yürütüldüğü belirtilmiş ve psikolojik danışma alanına özgü bir bağlamda detaylı bir şekilde ele alınmamıştır. Sonraki çalışmalarda kültürel tevazunun farklı değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Bu kapsamda, yeni atanmış okul psikolojik danışmanlarının kültürel tevazu düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği bir çalışmada (Bingöl, 2023), Gonzalez, Sperandio, Mullen ve Tuazon (2021) tarafından geliştirilen Multidimensional Cultural Humility Scale Türkçeye uyarlanmıştır. Kuşci (2024) tarafından yürütülen araştırmada, kültürel tevazunun terapötik ittifakla pozitif yönde ilişkili olduğu; bu ilişkide çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ile empatinin tam aracı rol üstlendiği ortaya konmaktadır.

Vardar, İ.D. (2024) ise çalışmasında, kültürel tevazunun bilinçli farkındalık, empati, sakin benlik ve duygusal zekâ ile pozitif yönde ilişkili olduğunu; ayrıca bu değişkenlerden bazılarının söz konusu ilişkilerde kısmi aracı rol üstlendiğini göstermektedir.

Türkiye, coğrafi konumu ve tarihsel geçmişi nedeniyle kültürel çeşitliliğin yoğun olduğu bir ülkedir (Günay ve Aydın, 2015) Farklı etnik kökenlerin, dillerin, dini inançların ve mezhepsel yapıların bir arada bulunması Türkiye’de kültürel çeşitliliğin toplumsal yaşamın önemli bir gerçeği olduğunu göstermektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023; KONDA, 2006). Ayrıca son yıllarda artan göç hareketleri ile birlikte Türkiye, farklı kültürel geçmişlere sahip milyonlarca bireye ev sahipliği yapan dinamik bir yapıya dönüşmüştür (GİGM, 2023). Bu durum, psikolojik danışma süreçlerinde kültürel farklılıkların giderek daha belirleyici hale gelmesine yol açmaktadır.

Kültürel çeşitliliğin yoğun olduğu bu yapıda psikolojik danışma süreçleri de doğal olarak çokkültürlü bir nitelik kazanmaktadır. Danışanların farklı kültürel geçmişlere, değerlere ve dünya görüşlerine sahip olması, psikolojik danışmanların kültürel duyarlılık geliştirmesini ve bu farklılıkları sürece dahil etmesini gerekli kılmaktadır. Türkiye bağlamında gerçekleştirilen araştırmalar, kültürel farklılıkların psikolojik danışma süreçlerini ve psikolojik danışmanların bu süreçteki yeterlik algılarını etkilediğini göstermektedir. Örneğin, okul psikolojik danışmanlarıyla yürütülen bir çalışmada, Suriyeli bireylere yönelik kaygı ve sosyal temas düzeylerinin çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik algılarını yordadığı bulunmuştur (Yalçın Güler, 2020). Benzer şekilde, yabancı uyruklu öğrencilerle çalışan psikolojik danışmanların çokkültürlü yeterlik algılarının, farklı kültürler hakkında bilgi edinme isteğine göre anlamlı biçimde farklılaştığı belirlenmiştir (Uğur, Çalık, Bağcı ve Uzun, 2021). Bununla birlikte, psikolojik danışmanların etnik kökenlerinin ve farklı kültürel gruplarla temas deneyimlerinin çokkültürlü yeterlik algıları üzerinde etkili olduğu; azınlık gruplara mensup bireylerin kültürel farkındalıklarının daha yüksek olabildiği raporlanmıştır (Demirel, 2016). Ayrıca çokkültürlü psikolojik danışma eğitimi alan bireylerin kültürel empati, açık görüşlülük ve duyarlılık düzeylerinin anlamlı biçimde arttığı; bu etkinin mesleki yaşamda da sürdüğü gösterilmiştir (Kağnıcı, 2011; Kağnıcı, 2014; Aydın, 2014).

Bu bulgular, Türkiye’de kültürel farklılıkların psikolojik danışma süreçlerinde yalnızca danışan düzeyinde değil, psikolojik danışmanın farkındalık, tutum ve yeterlikleri üzerinde de belirleyici olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kültürel farklılıkların danışma sürecinde nasıl ele alındığı, terapötik ilişkinin niteliğini doğrudan etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Bu durum, psikolojik danışma süreçlerinde kültürel tevazu ve duyarlılık becerilerinin önemini daha da artır-

maktadır. Türkiye’de, psikolojik danışmanların farklı kültürel geçmişlere sahip danışanlarla etkili ve duyarlı bir şekilde çalışabilmesi, bu alanda yapılacak araştırmalarla desteklenebilir. Kültürel tevazunun ölçülmesi, bu yönelimin geliştirilmesine yönelik bilimsel bir altyapı sunarak psikolojik danışmanların mesleki yeterliklerini artırmalarına da fayda sağlayabilir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, bu çalışmada psikolojik danışmanların kültürel tevazu düzeylerini ölçmek amacıyla Gonzalez vd. (2021) tarafından geliştirilen Multidimensional Cultural Humility Scale’in Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği adıyla Türkçe’ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik analizlerinin yapılması amaçlanmaktadır. Bu ölçeğin seçilmesindeki temel neden, kültürel tevazunun beş farklı boyutunu (açıklık, öz farkındalık, egosuz olma, destekleyici etkileşimler ve öz yansıtma ve öz eleştiri) içeren bütüncül bir yapı sunması ve bu sayede bireylerin kültürel tevazu düzeylerini detaylı olarak değerlendirebilmesidir. Ayrıca ölçeğin psikolojik danışmanlar üzerinde geliştirilmiş olması ve psikolojik danışma sürecine özgü ilişkisel dinamikleri dikkate alması, araştırmanın amacıyla doğrudan uyum göstermektedir. Alanyazında yer alan bazı ölçme araçlarının daha genel örneklemeler üzerinde geliştirilmiş olması ya da kültürel tevazunun sınırlı boyutlarını ele alması dikkate alındığında, bu ölçek süreç odaklı, ilişkisel ve çok boyutlu yapısıyla öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, kültürel tevazunun danışan memnuniyeti, terapötik ittifak ve önyargıların azalması gibi önemli psikolojik danışma çıktılarıyla ilişkili olduğu alanyazında ortaya konmuştur (Captari vd., 2019; Hook vd., 2013; Owen vd., 2016). Bu bulgular, güncel alanyazınla da desteklenmektedir. Kültürel tevazunun terapötik ittifak ve olumlu terapi sonuçları ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koyan meta-analiz bulguları (Orlowski, Moeyaert, Monley ve Ridden, 2025) ile kültürel tevazu ile çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin ilişkili ancak farklı yapılar olduğunu gösteren çalışmalar (Zhu, Luke, Liu ve Wang, 2023), bu kavramın psikolojik danışma sürecinde özgün ve tamamlayıcı bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Ancak Türkiye’de kültürel tevazuyu çok boyutlu bir yapıda ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının bulunmaması, bu alanda önemli bir boşluğa işaret etmektedir. Bu doğrultuda, yurt dışı alanyazında kullanılan ve bu çalışmada Türkçe’ye uyarlanan Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği’nin, kültürel tevazunun farklı boyutlarını kapsamlı biçimde değerlendirme olanağı sunarak yurtiçi alanyazına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Kültürel tevazu, belirli gruplara özgü bir özellikten ziyade, her danışanın kendine özgü kültürel bağlamı içinde ele alınmasını gerektiren ve süreç boyunca etkin olan bir yönelimi ifade etmektedir. Psikolojik danışmanın kendi kültürel konumlanışını ve sınırlılıklarını fark etmesini, danışanın deneyimini merkeze alan eşitlikçi ve işbirliğine dayalı bir ilişki kurmasını mümkün kılmaktadır. Bu

açından kültürel tevazu, terapötik ittifakın kurulması ve sürdürülmesinde belirleyici bir zemin sunmakta; danışanın kendini anlaşılmış ve güvende hissetmesini desteklemektedir (Hook vd., 2016; Owen vd., 2014). Ayrıca kültürel tevazu, psikolojik danışma sürecinde kültürel yanlış anlamaların ve mikroagresyonların önlenmesine katkı sağlayarak daha duyarlı ve kapsayıcı bir hizmetin sunulmasına olanak tanımaktadır (Mosher, Hook, Farrell, Watkins ve Davis, 2017; Owen vd., 2011). Bu noktada, Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması, sadece bir ölçme aracı ihtiyacını gidermekle kalmayacak; aynı zamanda psikolojik danışmanların kültürel duyarlılıklarının sistematik biçimde değerlendirilmesine ve mesleki yeterliliklerinin geliştirilmesine yönelik stratejilerin oluşturulmasına da hizmet edecektir. Ölçeğin, kültürel tevazunun psikolojik danışma sürecindeki rolünün daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına ve kültürel açıdan duyarlı psikolojik danışma uygulamalarının yaygınlaşmasına önemli bir zemin hazırlayacağı öngörülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği'ni Türkçeye uyarlamak, geçerlik ve güvenilirliğini test etmek amaçlanmıştır. Yetenek ve tutum testlerinin geliştirilmesi veya uyarlanmasını amaçlayan araştırmaların, betimsel araştırma grubuna dahil olduğu ifade edilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018). Bu doğrultuda, çalışmada nicel araştırma türlerinden betimsel tarama deseni kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada, her bir madde için en az 20 katılımcı ile çalışmanın güvenilir bir yöntem olduğunu vurgulayan Kline (2013) temel alınmıştır. Bu doğrultuda, 15 maddeden oluşan ölçek için minimum 300 katılımcıya ulaşılması hedeflenmiştir. Katılımcılar belirlenirken uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yöntemi, veri toplama sürecine pratiklik kazandırarak ulaşılması güç olan katılımcı gruplarından veri elde etmeyi kolaylaştıran bir örnekleme yöntemi olarak değerlendirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Sonuç olarak, hazırlanan çevrimiçi form 301 psikolojik danışman tarafından doldurulmuştur. Katılımcıların 211'i kadın (%70.1), 90'ı erkek (%29.9) olmak üzere yaş ortalamaları 31.73'tür. Katılımcılara ilişkin demografik bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği

Çok boyutlu kültürel tevazu ölçeği, Gonzalez vd. (2021) tarafından psikolojik danışmanların kültürel tevazu düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Fronda vd. (2016) tarafından kültürel tevazunun beş temel niteliği olarak tanımlanan (açıklık, öz farkındalık, egosuz olma, destek-

Tablo 1. Demografik Bilgiler

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Cinsiyet	Kadın	211	70.1
	Erkek	90	29.9
Yaş Aralığı	20-30	184	61.1
	31-40	70	23.3
	41-50	35	11.6
	51+	12	4.0
Çalışılan Kurum	Okul Öncesi	19	6.3
	İlkokul	63	20.9
	Ortaokul	76	25.2
	Lise	99	32.9
	Üniversite	2	0.7
	Rehberlik Araştırma Merkezi	13	4.3
	Özel Psikolojik Danışma Merkezi	13	4.3
	Diğer	16	5.3
Mesleki Deneyim Aralığı	1-10	207	68.8
	11-20	57	18.9
	21-30	35	11.6
	31+	2	0.7
Eğitim Düzeyi	Lisans	210	69.8
	Yüksek Lisans	82	27.2
	Doktora	9	3.0
Çokkültürlülük ile İlgili Ders Alma Durumu	Evet	126	41.9
	Hayır	175	58.1
Eğitim Hayatında Süpervizyon Alma Durumu	Evet	247	82.1
	Hayır	54	17.9
Mesleki Yaşamında Süpervizyon Alma Durumu	Evet	97	32.2
	Hayır	204	67.8

Veri Toplama Araçları

leyici etkileşimler ve öz yansıtma ve öz eleştiri) nitelikler ölçeğin alt boyutlarını oluşturmuştur. Toplam 15 madde ve 5 boyuttan oluşan ölçek, her biri "Kesinlikle Katılmıyorum" (1) ile "Kesinlikle Katılıyorum" (6) arasında değişen altılı Likert türünde değerlendirilmektedir. Ölçekte yer alan üç madde (m10, m11, m12) ters kodlanmış olup, ölçekten elde edilen yüksek puanlar, psikolojik danışmanların kültürel tevazu düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin geliştirilme sürecinde Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) kullanılmıştır. Ölçek 57 madde olarak oluşturulmuş fakat yapılan analizler ile değerlendirme sürecinde belirli kriterleri karşılamayan

maddeler sebebiyle yeniden düzenlenmiştir. Ortak noktaların düşük olması nedeniyle 21, yetersiz faktör yükü nedeniyle 19, çapraz yükleme nedeniyle 5 madde olmak üzere toplam 45 madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekte yer alabilecek potansiyel maddeleri daha ayrıntılı değerlendirmek amacıyla çıkarılan her bir madde sistematik olarak geri yüklenmiş ve yeniden analiz edilmiştir. Bu sürecin sonunda ise çıkarılan 3 madde tekrar ölçeğe dahil edilmiştir. Tüm işlemlerin sonucunda ölçek 15 maddeden oluşan son halini almıştır.

Ölçeğin açıkladığı toplam varyans %62.95, ölçeğin tamamı için Cronbach alfa değeri .78'dir. Açıklık, Öz-Farkındalık, Egosuz Olma, Destekleyici Etkileşimler, Öz-Yansıtma ve Öz Eleştiri alt boyutları için Cronbach alfa katsayıları sırasıyla .73, .69, .72, 62 ve .59 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada Gonzalez vd. (2021)'nin geliştirdiği 15 maddeden oluşan ölçek Çok boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği olarak adlandırılıp Türkçeye uyarlanmıştır.

Damgalama (Stigma) Ölçeği

Bu çalışmada Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği'nin ölçüt dayanaklı geçerliğini belirlemek amacıyla, bu ölçek ile aynı zamanda uygulanan ve Yaman ve Güngör (2013) tarafından geliştirilen Damgalama (STIGMA) Ölçeğinden elde edilen puanlar ölçüt olarak alınmıştır. Damgalama (STIGMA) Ölçeği, bireylerin damgalama eğilimlerini ölçmek için geliştirilmiş olup, ayrımcılık ve dışlama, etiketleme, psikolojik sağlık ve önyargı olmak üzere dört alt boyuttan ve toplamda 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki her bir madde Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kısmen katılmıyorum (3), Katılıyorum (4), Tamamen Katılıyorum (5) olmak üzere beşli likert türünde değerlendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 22 ile 110 arasında değişmektedir ve ölçeğe ait ters kodlanan maddelerde bulunmamaktadır. Damgalama Ölçeğinden 55 puanın altında alan bireylerin damgalama eğilimlerinin düşük, bu puanın üstünde alan bireylerin ise damgalama eğiliminin yüksek olduğu ölçeği geliştiren araştırmacılar tarafından ifade edilmiştir. Ölçek toplam varyansın 43.63'ünü açıklamaktadır. Test madde korelasyonları .31 ile .52 arasında değişirken, Cronbach Alfa güvenirlik sayısı .84, Spearman Brown korelasyon katsayısı .85, Guttman Split-Half değeri .85 olarak hesaplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan formda cinsiyet, yaş aralığı, çalışılan kurum, mesleki deneyim aralığı, eğitim düzeyi, çokkültürlülük ile ilgili ders alma durumu eğitim hayatında süpervizyon alma durumu ve mesleki yaşamında süpervizyon alma durumu soruları yer almıştır.

Veri Toplama Süreci

Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması sürecinde ölçeğin güvenirlik ve geçerlik çalışmaları

ları için çevrimiçi form hazırlanmıştır. Avcılar Rehberlik Araştırma Merkezi ve sosyal ağlar aracılığıyla aktif olarak mesleğini icra eden psikolojik danışmanlara ulaştırılmıştır. Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden psikolojik danışmanlara, hazırlanan çevrimiçi form iletilmiştir. Oluşturulan çevrimiçi form aracılığı ile araştırmaya gönüllü katıldıklarına ilişkin onam alınmıştır.

Veri Analizi

Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması sürecinde, ölçek geliştiricilerinden gerekli izin alınmıştır. Uyarlama sürecinde, dilsel eşdeğerlikten ziyade kavramların altında yatan anlamların korunmasını amaçlayan merkezden uzaklaştırma yöntemi (decentering method) benimsenmiştir (Brislin, 1970; akt. Ljungberg, Fossum, Fürst ve Hagelin, 2015). Bu yaklaşım, çeviri sürecinde kültürel bağlama uygunluk ve anlam bütünlüğünü önceliklendirmesi nedeniyle tercih edilmiştir (Hambleton, 2004). Ölçeğin Türkçeye uyarlanması sürecinde, dilsel eşdeğerlikten ziyade kavramların altında yatan anlamların korunmasını amaçlayan merkezden uzaklaştırma (decentering) yöntemi kullanılmıştır (Brislin, 1970). Bu yöntemde, kaynak ve hedef dilin yapısal farklılıkları göz önünde bulundurularak, maddelerin her iki kültürde de aynı psikolojik karşılığı bulması hedeflenmiştir. Süreç, şu adımlarla gerçekleştirilmiştir:

a) Bağımsız Çeviri ve Sentez: İngilizce ve Türkçe dillerine ileri düzeyde hakim olan üç uzman, ölçek maddelerini birbirinden bağımsız olarak Türkçeye çevirmiştir. Ardından araştırmacılar bir araya gelerek, çeviriler üzerinde sentez analizi yapmış; kavramsal olarak örtüşmeyen veya hedef kültürde karşılığı zayıf olan ifadeler tartışılmış, ortak bir taslak form oluşturulmuştur.

b) Uzman Paneli Değerlendirmesi: Oluşturulan taslak form, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında doktora derecesine sahip, çokkültürlü psikolojik danışma konusunda çalışmaları olan beş uzmana sunulmuştur. Uzmanlardan maddeleri dilsel doğruluk, kavramsal uygunluk ve kültürel bağlam açısından 4'lü Likert tipi bir derecelendirme (1=Uygun değil, 4=Tamamen uygun) ile değerlendirmeleri istenmiştir.

c) Kavramsal Eşdeğerlik: Uzmanlardan elde edilen değerlendirmeler doğrultusunda maddeler kapsam geçerliği açısından nitel olarak incelenmiş, uzman görüşleri arasındaki uyum ve öneriler dikkate alınarak maddelerin kavramsal ve kültürel uygunluğu değerlendirilmiştir. Ulaşma sağlanamayan maddeler üzerinde yeniden tartışılarak merkezden uzaklaştırma ilkesi doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmış ve ölçeğin kavramsal eşdeğerliği sağlanmaya çalışılmıştır.

d) Ön Uygulama: Ölçeğin nihai formu, hedef kitleden (psikolojik danışmanlar) küçük bir çalışma grubuna (n=10) uygulanmıştır. Katılımcılara maddeleri okuduktan son-

ra ne anladıkları sorularak görüşme yapılmış, maddelerin amaçlanan psikolojik yapıyı ölçüp ölçmediği teyit edilmiştir.

Ölçek uyarlama çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için önerilen örneklem büyüklüğü ölçütleri dikkate alınmıştır. Bu kapsamda, madde sayısına dayalı örneklem büyüklüğü önerileri (Kline, 2016) doğrultusunda, araştırmada yer alan katılımcı sayısının DFA için yeterli olduğu değerlendirilmiştir. Örneklem seçiminde uygun örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem, katılımcılara ulaşılabilirlik ve veri toplama sürecinin pratikliği açısından avantaj sağlamakla birlikte, örneklem evreni temsil gücünün sınırlı olması ve seçim yanlılığı oluşturma potansiyeli, çalışmanın bir sınırlılığı olarak ele alınmıştır.

BULGULAR

Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği Türkçe Formunun Madde Analizi ve Yapı Geçerliliği

Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması kapsamında madde analizi ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Madde analizine ilişkin sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir. Her bir maddenin ortalaması, standart sapması ve madde ayırt ediciliğini gösteren madde toplam korelasyonları yer almaktadır. Madde toplam korelasyonlarının .20'nin üzerinde olması, maddenin ölçülen yapı ile ilişkili olduğunu; .20'nin altında olması durumunda ise gözden geçirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Özçelik, 2010). Madde ayırt ediciliği .20'nin altında olan 10,11

Tablo 2. Ölçeğe ilişkin madde analizleri

Madde	Ortalama	Standart sapma	Madde-toplam korelasyonu
m1	4.94	0.98	0.509
m2	4.90	1.05	0.585
m3	5.30	0.89	0.619
m4	5.02	1.03	0.447
m5	5.24	0.80	0.553
m6	4.41	1.18	0.331
m7	4.21	1.17	0.513
m8	3.87	1.26	0.448
m9	4.53	1.14	0.536
m10	3.69	1.39	0.081
m11	4.33	1.48	0.086
m12	4.34	1.43	0.144
m13	4.95	0.95	0.379
m14	5.55	0.69	0.454
m15	5.29	0.74	0.393

ve 12 numaralı maddeler için nihai karar doğrulayıcı faktör analizi sonuçları doğrultusunda belirlenmiştir. Diğer maddelerin tümünde ayırt edicilik değeri .20'den yüksektir ve bu maddelerin ölçekten çıkarılmasına gerek yoktur. Maddeler arasında ortalama değeri en düşük olan 8 numaralı madde ($X=3.87$) iken en yüksek olan ise 14 numaralı madde ($X=5.55$) olarak saptanmıştır.

On beş maddeden ve 5 faktörden oluşan ölçek için yapı geçerliliği doğrulayıcı faktör analizi yöntemi ile karşılaştırılmıştır. Bu bir uyarlama çalışması olup maddeler ve boyutlar belirlendiği için farklı kültürde geçerliliği test edilmek üzere doğrulayıcı faktör analiz çok değişkenli istatistiksel yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak eksik veri ya da yanlış veri girişi olup olmadığı kontrol edilmiştir. Tüm maddeler için uç değer kontrol edilmiş ve bunun için maddelerin z standart değerlerine bakılmıştır. Tabachnick ve Fidell'e (2013) göre, ± 3.29 aralığı dışında kalan z değerleri uç değer olarak kabul edilmektedir. Yapılan analizler sonucunda, veri setinde herhangi bir uç değere rastlanmamıştır. DFA analizi, Lisrel 8.80 programı kullanılarak yapılmıştır.

Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeğine ilişkin maddeler ve boyutlar arasındaki t değerleri Tablo 3'te sunulmuştur. Öncelikle, maddeler ile boyutlar arasındaki faktör yüklerinin anlamlı olup olmadığına bakılır ve anlamlı olmayan maddeler çıkarılması gerekir. Bu doğrultuda maddeler ve boyutlar arasındaki t değerleri incelenmiştir.

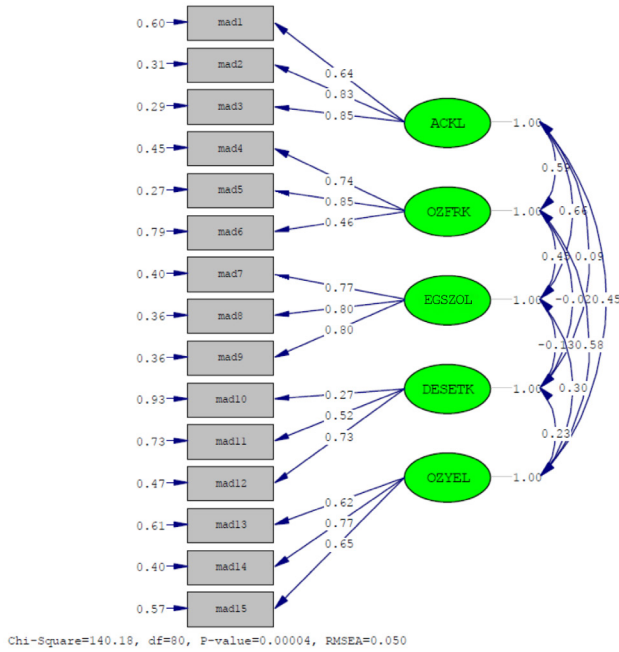
Analiz sonucunda, elde edilen t değerleri .05 manidarlık düzeyindeki ve sonsuz serbestlik derecesindeki kritik t değeri olan 1.96 değeri ile karşılaştırılır ve t değeri ± 1.96 aralığı dışında ise faktör yükü anlamlıdır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Analiz sonuçlarına göre, tüm ölçek maddelerinin t değerleri 1.96'dan büyük bulunmuş ve bu durum, maddelerin faktör yüklerinin anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. 10, 11 ve 12 numaralı maddelerin t değerleri anlamlı olduğu için bu maddelerin ölçekten çıkarılmasına gerek görülmemiştir.

Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği'ne ait standartlaştırılmış faktör yüklerini gösteren grafik Şekil 1'de

Tablo 3. Maddelerin t Değerleri

Madde	T	Madde	t
m1	11.53*	m9	15.45*
m2	16.29*	m10	3.59*
m3	16.76*	m11	5.81*
m4	13.39*	m12	6.61*
m5	15.63*	m13	10.42*
m6	7.7*	m14	13.13*
m7	14.79*	m15	10.98*
m8	15.51*		

* $t > 1.96$

Şekil 1. Ölçeğin DFA standart değerlerine ilişkin grafik.

sunulmuştur. Açıklık boyutu için faktör yükleri .64-.85; öz farkındalık için .46-.85; egosuz olma için .77-.80; destekleyici etkileşimler için .27-.73 ve öz yansıtma ve öz eleştiri için .62-.77 arasında elde edilmiştir.

Alanyazında model veri uyumuna ilişkin birçok istatistik yer almaktadır (Schumacker ve Lomax, 2015). Model veri uyum indeksleri yapının doğrulanması hakkında bilgi sağlar. Bu çalışmada sıkça kullanılan uyum indekslerine ilişkin bulgulara Tablo 4'te yer verilmiştir. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı 3'ten düşük ise mükemmel uyum, 3 ile 5 arasında ise iyi uyumu belirtir (Kline, 2011) Bu çalışmada oran (140.18/80) 1.75 olarak bulunmuş olup mükemmel uyum gösterdiği belirlenmiştir. Tahmin hatalarının ortalamasının karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) .05 olarak elde edilmiştir ve mükemmel uyumu gösterir. Diğer model veri uyum indeksleri arasında CFI (Comparative Fit Index-Karşılaştırmalı Uyum İndeksi), NFI (Normed Fit Index- Normlaştırılmış Uyum İndeksi), GFI (Goodnes of Fit Indeks- İyilik Uyum

indeksi) ve SRMR (Standardized RMR-Standartlaştırılmış Kök Artık Kareler Ortalaması) yer almaktadır. DFA analiz sonucuna göre 5 faktörlü yapı ve tüm maddelerin anlamlı olduğu model için yapı geçerliliği doğrulanmıştır ($\chi^2(80) = 140.18$, $p < .0001$, $RMSEA = .05$, $CFI = .98$, $NFI = .95$, $GFI = .94$, $SRMR = .05$).

Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği Türkçe Formunun Ölçüt Bağıntılı Geçerliliği

Ölçüt bağıntılı geçerlik, bir testten elde edilen puanların, belirlenen bir veya daha fazla dış ölçüt ile olan ilişkisini inceleyen bir geçerlik türüdür (Büyüköztürk, 2014). Bu kapsamda, test puanlarının kuramsal olarak ilişkili ya da ters yönde ilişkili olması beklenen bir ölçüt değişkeni ile arasındaki korelasyon değerlendirilmektedir (Anastasi, 1985). Bu çalışmada, Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği'nin ölçüt bağıntılı geçerliğini incelemek amacıyla, kültürel tevazu ile kavramsal olarak ters yönde ilişkili olması beklenen Damgalama (STIGMA) Ölçeği (Yaman ve Güngör, 2013) eş zamanlı olarak uygulanmıştır. Psikolojik danışma sürecinde kültürel tevazu; danışana yönelik önyargı, etiketleme ve dışlayıcı tutumları azaltan, daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir yaklaşımı ifade etmektedir (Hook ve diğerleri, 2016). Bu nedenle, kültürel tevazu düzeyi ile damgalama eğilimi arasında negatif yönlü bir ilişki olması kuramsal olarak beklenmektedir. Damgalama (STIGMA) Ölçeği; ayrımcılık ve dışlama, etiketleme, psikolojik sağlık ve önyargı olmak üzere dört alt boyuttan oluşmakta ve toplam 22 madde içermektedir. Ölçek, "Kesinlikle katılmıyorum (1)" ile "Tamamen katılıyorum (5)" arasında değişen beşli Likert tipinde puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 22 ile 110 arasında değişmekte olup, ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçek geliştiricileri, 55 puanın altındaki değerlerin düşük, üzerindeki değerlerin ise yüksek damgalama eğilimini gösterdiğini belirtmiştir. Ölçeğin toplam varyansın %43.63'ünü açıkladığı, madde-toplam korelasyonlarının .31 ile .52 arasında değiştiği ve Cronbach alfa güvenirlik katsayısının .84 olduğu rapor edilmiştir (Yaman ve Güngör, 2013). Katılımcıların Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği toplam ve alt boyut puanları ile Damgalama Ölçeği puanları arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 4. Doğrulayıcı faktör analizi model-uyum indeksleri

İndeks	Mükemmel Uyum Ölçütü	İyi Uyum Ölçütü	Araştırma Bulgusu	Sonuç
χ^2/sd	0-3	3-5	1.75	Mükemmel Uyum
RMSEA	$0.00 \leq RMSEA \leq .05$	$0.05 < RMSEA \leq .10$	0.050	Mükemmel Uyum
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI < 0.95$	0.98	Mükemmel Uyum
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI < 0.95$	0.95	Mükemmel Uyum
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI < 0.95$	0.94	İyi uyum
SRMR	$0.00 \leq SRMR \leq .05$	$0.05 < SRMR \leq 0.10$	0.054	İyi Uyum

Tablo 5. Pearson korelasyon analizi

Ölçekler	Ayrımcılık dışlanma	Etiketleme	Psikolojik sağlık	Önyargı	Damgalama (Toplam)
Açıklık	-0.051	-0.012	-0.101	-0.046	-0.063
Öz Farkındalık	-0.062	0.025	-0.169**	-0.092	-0.089
Egosuz Olma	-0.041	-0.032	-0.106	-0.105	-0.09
Destekleyici Etkileşimler	-0.077	-0.126*	-0.135*	0.038	-0.091
Öz Yansıtma ve Öz Eleştiri	-0.169**	-0.106	-0.213**	-0.154**	-0.201**
ÇBKTÖ Toplam	-0.122*	-0.03	-0.230**	-0.107	-0.167**

Analiz bulgularına göre, kültürel tevazunun bazı alt boyutları ile damgalama eğiliminin alt boyutları arasında düşük düzeyde ancak istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü ilişkiler saptanmıştır. Öz-farkındalık alt boyutu ile psikolojik sağlık ($r = -.17$; $p < .05$), destekleyici etkileşimler ile etiketleme ($r = -.13$; $p < .05$) ve psikolojik sağlık ($r = -.13$; $p < .05$), öz yansıtma ve özeleştiri ile ayrımcılık ve dışlama ($r = -.17$; $p < .05$), psikolojik sağlık ($r = -.21$; $p < .05$) ve önyargı ($r = -.15$; $p < .05$) boyutları arasında anlamlı negatif ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca, ölçeğin toplam puanı ile Damgalama (STIGMA) Ölçeği'nin psikolojik sağlık ($r = -.23$; $p < .05$) ve toplam puanı ($r = -.17$; $p < .05$) arasında da negatif yönlü anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Elde edilen bu bulgular, kültürel tevazunun damgalama eğilimini azaltıcı bir yapı ile ilişkili olduğunu göstermekte ve ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliğinin sağlandığına işaret etmektedir. Bulguların kuramsal beklentilerle uyumlu olması, ölçeğin geçerlik kanıtlarını desteklemektedir.

Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği Güvenirlik Bulguları

Ölçeğin güvenilirlik analizi kapsamında Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Alfa katsayısının .70 ve üzeri olması, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilirliğini ifade etmektedir. Ancak madde sayısının az olduğu durumlarda, güvenilirlik katsayısının daha düşük olabileceği belirtilmiştir (Pallant, 2007).

Ölçek maddelerinin güvenilirlik katsayıları Tablo 6'da verilmiştir. Açıklık boyutu için güvenilirlik katsayısı .81; öz farkındalık için .73; egosuz olma için .85; destekleyici et-

kileşimler için .58 ve öz yansıtma ve öz eleştiri için .72 olarak elde edilmiş olup güvenilir olduğu söylenebilir. Destekleyici etkileşimler boyutunun güvenilirlik katsayısı .58 ile zayıf bir değer elde etmiş olmasına rağmen, orijinal ölçekte de bu boyuta ilişkin güvenilirlik katsayısı .62 olarak elde edilmiştir ve bu yönüyle tutarlıdır. Tüm ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise .75 olarak hesaplanmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, Gonzalez vd. (2021) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması amaçlanmıştır. Bulgular, ölçeğin Türkçe versiyonunun psikolojik danışmanların kültürel tevazu düzeylerini değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu ortaya koymuştur.

Yapılan madde analizi sonucunda 10, 11 ve 12. maddeler dışında tüm maddelerin korelasyon değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür. Doğrulamalı faktör analizi sonucunda elde edilen t değerleri anlamlı bulunduğu için 10, 11 ve 12. maddeler çıkarılmamıştır. Doğrulamalı faktör analizi (DFA) bulguları, ölçeğin beş faktörlü yapısının (açıklık, öz farkındalık, egosuz olma, destekleyici etkileşimler ve öz yansıtma ve öz eleştiri) Türkçe formunda da orijinal ölçeğe uygun şekilde doğrulandığını göstermiştir. Ayrıca, DFA uyum indekslerinin (Örneğin: RMSEA=0.05, CFI=0.98, NFI=0.95) mükemmel uyumu işaret etmesi, uyarlanan ölçeğin Türkiye'de uygulanabilirliğini desteklemektedir. Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği'nin ölçüt geçerliğini değerlendirmek amacıyla Damgalama (STIGMA) Ölçeği kullanılmıştır. Analizler sonucunda, iki ölçek arasında negatif yönlü anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular, kültürel tevazu düzeyi yüksek bireylerin damgalama eğilimi düşük olan bireyler olduğunu göstermektedir. Bu durum, kültürel tevazunun bireyin önyargılarını fark etmesi, farklılıklara açık olması ve yargılayıcı tutumlardan kaçınması ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle elde edilen bulgular, kültürel tevazunun psikolojik danışma sürecinde önyargı ve damgalamayı azaltmaya katkı sağlayabileceği daha önceki araştırmalarla uyumludur (Hook vd., 2013; Owen vd., 2016).

Tablo 6. Güvenirlik Katsayısı

Ölçek Boyutları	Güvenirlik	Madde Sayısı
Açıklık	0.805	3
Öz-Farkındalık	0.728	3
Egosuz Olma	0.848	3
Destekleyici Etkileşimler	0.577	3
Öz-Yansıtma ve Öz- Eleştiri	0.715	3
Tüm Ölçek	0.752	15

Güvenirlilik analizleri, ölçeğin toplam Cronbach alfa değerinin .75 ile kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermiştir. Ölçeğin alt boyutlarının güvenirlik katsayıları da büyük ölçüde kabul edilebilir bulunmuş, ancak destekleyici etkileşimler boyutunun güvenirlik katsayısının (.58) nispeten daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu durumun, bu alt boyutta yer alan maddelerin kültürel etkileşimlerde sorumluluk alma ve müdahale etme eğilimi gibi daha durumsal ve kişilerarası dinamikleri yansımasıyla ilişkili olduğu değerlendirilmektedir. Ölçeğin diğer alt boyutları bireyin içsel tutumlarını ölçerken, destekleyici etkileşimler boyutunun doğrudan kişilerarası süreçlere odaklanması, katılımcı yanıtlarında doğal bir değişkenliğe yol açmış olabilir. Bu bağlamda, .58 değerinin bir ölçme hatasından ziyade, bu alt boyutun doğasından kaynaklanan bağlamsal hassasiyetin bir yansıması olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de kültürel tevazu üzerine yapılan çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, bu çalışma, psikolojik danışmanların kültürel tevazu düzeylerini ölçmeye yönelik ilk ölçek uyarlaması olma özelliğini taşımaktadır. Bu durum, özellikle psikolojik danışma alanında kültürel tevazunun tanınmasına, daha iyi anlaşılmasına ve öneminin vurgulanmasına katkı sağlayabilir. Türkçeye uyarlanan Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği, psikolojik danışmanların kendi kültürel tevazu düzeylerini değerlendirdikleri beş boyutlu (açıklık, öz farkındalık, egosuzluk, öz yansıma ve eleştiri ile destekleyici etkileşimler) bir öz değerlendirme aracıdır. Ölçeğin bu çok boyutlu yapısı, psikolojik danışmanların kültürel tevazuya ilişkin kapsamlı bir profilinin ortaya konulmasına olanak tanımaktadır.

Bu ölçek, yalnızca bir değerlendirme aracı olmanın ötesinde, süpervizyon süreçlerinde psikolojik danışman adaylarının kültürel farkındalıklarının değerlendirilmesinde, hizmet içi eğitim programlarının planlanmasında ve mesleki gelişim faaliyetlerinin etkililiğinin incelenmesinde bir rehber işlevi görebilir. Kültürel tevazunun eğitim ve uygulama süreçlerine entegre edilmesinin, psikolojik danışmanların ön yargı farkındalığını artırarak daha kapsayıcı ve etkili hizmet sunumuna katkı sağladığı vurgulanmaktadır (Konidaris ve Petrakis, 2025). Bu yönüyle ölçek, mesleki uygulamalarda çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik standartlarının güçlendirilmesine önemli bir zemin hazırlamaktadır.

Öte yandan, çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, çalışma büyük oranda okul ortamında çalışan psikolojik danışmanlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Görev tanımları, danışan profilleri ve karşılaşılan kültürel çeşitlilik açısından okul ortamı, klinik veya özel sektörden farklılık gösterebileceğinden, bulguların tüm psikolojik danışmanlık alanlarına genellenebilirliği dikkatle değerlendirilmelidir. İkinci olarak, uygun örnekleme yönteminin getirdiği olası seçim yanlılığı göz önünde bulundurulmalıdır. Üçüncü olarak, dilsel eşdeğerlik süre-

ci istatistiksel bir karşılaştırmadan ziyade uzman görüşü ve uzlaşma süreçleri ile sağlanmıştır. Son olarak, verilerin öz bildirim yoluyla toplanmış olması, sosyal istenirlik yanlılığı olasılığını beraberinde getirmektedir.

Gelecek araştırmalarda ölçeğin rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencileri ya da farklı kurumlarda görev yapan psikolojik danışmanlar gibi farklı örneklemelerde ve psikoloji, psikiyatri, sosyal hizmetler gibi ruh sağlığı alanının farklı disiplinlerinde meslek gruplarında uygulanması, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik bulgularını güçlendirecektir. Ayrıca ölçeğin empati, terapötik ittifak ve danışan memnuniyeti gibi değişkenlerle ilişkisini inceleyen çalışmalar (Kuşci, 2024; Fischer, Cox, Kassin ve Tomfohr-Madsen, 2025; Mehra vd., 2026), kültürel tevazunun süreçteki işlevsel rolünü daha net ortaya koyacaktır. Bununla birlikte, farklı kültürel gruplar, yaş grupları ve çalışma alanlarında yürütülecek çalışmalar ile kültürler arası karşılaştırmalı araştırmalar, kavramın bağlamsal ve kültüre özgü yönlerinin anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Son olarak, danışan perspektifinin de sürece dahil edilmesi, psikolojik danışmanların kültürel tevazusunun danışanlar tarafından nasıl algılandığını anlamasına katkı sunması açısından oldukça yararlı ve işlevsel olabilir.

Etik: Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili herhangi bir etik sorun bulunmamaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazılırlığı ve/veya yayınlanması ile ilgili olarak herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir. Yazım Süreci Yapay Zeka Kullanımı: Beyan edilmemiştir.

Ethics: There are no ethical issues with the publication of this manuscript.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Financial Disclosure: The authors declared that this study received no financial support.

Use of AI for Writing Assistance: None declared

KAYNAKÇA

- Acar Çiftçi, Y., ve Aydın, H. (2014). Türkiye’de Çokkültürlü Eğitimin Gerekliliği Üzerine Bir Çalışma. *Journal of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, (33).
- Anastasi, A. (1985). *Psychological testing: basic concepts and common misconceptions. in annual meeting of the*

- american psychological association (Vol. 5, pp. 87-120). American Psychological Association.
- Anders, C., Kivlighan, D. M. III, Porter, E., Lee, D., & Owen, J. (2021). Attending to the Intersectionality and Saliency of Clients' Identities: A Further Investigation of Therapists' Multicultural Orientation. *Journal of Counseling Psychology*, 68(2), 139–148. <https://doi.org/10.1037/cou0000447>
- Aydın, B. (2014). *Kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitiminin psikolojik danışman adaylarının kültürel duyarlılık düzeyleri üzerindeki Etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Başbay, A., ve Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34(152).
- Bingöl, C. (2023). *Yeni atanmış okul psikolojik danışmanlarının kültürel tevazu düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Brislin, R. W. (1970). *Back-translation for cross-cultural research*. *Journal of cross-cultural psychology*, 1(3), 185–216.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, 24. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Captari, L. E., Shannonhouse, L., Hook, J. N., Aten, J. D., Davis, E. B., Davis, D. E., ... & Ranter Hook, J. (2019). Prejudicial and welcoming attitudes toward Syrian refugees: The roles of cultural humility and moral foundations. *Journal of psychology and theology*, 47(2), 123–139.
- Choe, E., Srisarajivakul, E., Davis, D. E., DeBlaere, C., Van Tongeren, D. R., & Hook, J. N. (2019). Predicting attitudes towards lesbians and gay men: The effects of social conservatism, religious orientation, and cultural humility. *Journal of Psychology and Theology*, 47(3), 175–186.
- Çelik, H. (2008). Çokkültürlülük ve Türkiye'deki Görünümü. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(15), 319–332.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Davis, D. E., DeBlaere, C., Brubaker, K., Owen, J., Jordan, T. A., Hook, J. N., & Van Tongeren, D. R. (2016). Microaggressions and perceptions of cultural humility in counseling. *Journal of Counseling & Development*, 94(4), 483–493. <https://doi.org/10.1002/jcad.12107>
- Davis, D. E., DeBlaere, C., Owen, J., Hook, J. N., Rivera, D. P., Choe, E., ... & Placeres, V. (2018). The multicultural orientation framework: A narrative review. *Psychotherapy*, 55(1), 89.
- Demirel, K. (2016). *Psikolojik danışmanların çok kültürlü psikolojik danışma yeterlik algılarının incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Fischer, O., Cox, D. W., Kassan, A., & Tomfohr-Madsen, L. M. (2025). Cultural humility, knowledge, and identity salience when working with sexual and gender minority clients. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*.
- Foronda, C., Baptiste, D., Reinholdt, M., & Ousman, K. (2016). Cultural humility: A concept analysis. *Journal of Transcultural Nursing*, 27(3), 210–217. <https://doi.org/10.1177/1043659615592677>
- Foronda, C., Porter, A., & Phitwong, A. (2021). Psychometric testing of an instrument to measure cultural humility. *Journal of transcultural nursing*, 32(4), 399–404.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) (2023). Göç İstatistikleri. 20 Nisan 2026 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden erişildi.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) (2023). İkamet İzinleri. 20 Nisan 2026 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> adresinden erişildi.
- Gonzalez, E., Sperandio, K. R., Mullen, P. R., & Tuazon, V. E. (2021). Development and Initial Testing of the Multidimensional Cultural Humility Scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 54(1), 56–70.
- Günay, R., ve Aydın, H. (2015). Inclinations in Studies Into Multicultural Education in Turkey: A Content Analysis Study. *Eğitim ve Bilim*, 40(178).
- Hambleton, R.K., Merenda, P.F., & Spielberger, C.D. (Eds.). (2004). *Adapting educational and psychological tests for cross-cultural assessment* (1st ed.). New York, NY: Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781410611758>
- Hook, J. N., Davis, D. E., Owen, J., Worthington Jr, E. L., & Utsey, S. O. (2013). Cultural humility: Measuring openness to culturally diverse clients. *Journal of counseling psychology*, 60(3), 353.
- Hook, J. N., Farrell, J. E., Davis, D. E., DeBlaere, C., Van Tongeren, D. R., & Utsey, S. O. (2016). Cultural humility and racial microaggressions in counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 63(3), 269.
- Kağnıcı, D. Y. (2011). Teaching multicultural counseling: An example from a Turkish counseling undergraduate program. *Eurasian Journal of Educational Research*, 44(3), 111–128.
- Kağnıcı, D. Y. (2013). Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Eğitiminin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programlarına Yerleştirilmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(40).

- Kağnıcı, D. Y. (2014). Reflections of a multicultural counseling course: A qualitative study with counseling students and counselors. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(1), 53-62.
- Kivlighan III, D. M., & Chapman, N. A. (2018). Extending the multicultural orientation (MCO) framework to group psychotherapy: A clinical illustration. *Psychotherapy*, 55(1), 39.
- Kline, P. (2000). *Handbook of psychological testing* (2nd ed.). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315812274>
- Kline, R. B. (2011). Principles and practice of structural equation modeling (3. Baskı). New York, NY: Guilford, 14, 1497-1513.
- Kondili, E., Isawi, D., Interiano-Shiverdecker, C., & Malneckas, O. (2022). Predictors of cultural humility in counselors-in-training. *Counselor Education and Supervision*, 61(2), 129-140.
- Konidaris, M., & Petrakis, M. (2025, June). Cultural humility training in mental health service provision: A scoping review of the foundational and conceptual literature. In *Healthcare* (Vol. 13, No. 11, p. 1342). MDPI.
- Kuşci, İ. (2024) *Psikolojik Danışman Ve Danışman Adaylarında Kültürel Tevazu İle Terapötik İttifak Arasındaki İlişkide Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ve Empatinin Aracı Rolü* (Yayımlanmamış doktora tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Kuşci, İ., & Oğuz Duran, N. (2022). Kültürel tevazu ölçeği'nin türkçeye uyarlanması için bir ön çalışma. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(29), 97-109. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1020965>
- Lee, C. C. (2001). Culturally Responsive School Counselors and Programs: Addressing the Needs of All Students. *Professional School Counseling*, 4(4), 257.
- Ljungberg, A. K., Fossum, B., Fürst, C. J., & Hagelin, C. L. (2015). Translation and cultural adaptation of research instruments-guidelines and challenges an example in FAMCARE-2 for use in Sweden. *Informatix for Health and Social Care*, 40(1), 67–78. <https://doi.org/10.3109/17538157.2013.872111>
- Lombardero, A., Assemi, K. S., Jacobs, N. N., Houmanfar, R. A., Trejo Jr, S., & Szarko, A. J. (2023). An acceptance and commitment training (ACT) framework for teaching cultural humility: A guide for translating ACT from a therapeutic context into a medical education curriculum. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 30(2), 261-273.
- Mehra, L. M., Kallen, A. M., Potter, M., Udupa, N. S., Bryen, C. P., Kemper, T. S., ... & Joiner, T. E. (2026). Therapist cultural humility in early psychotherapy: A catalyst for improved client functioning at treatment termination. *Psychotherapy Research*, 36(2), 287-307.
- Orlowski, E. W., Moeyaert, M., Monley, C., & Redden, C. (2025). The effects of cultural humility on therapeutic alliance and psychotherapy outcomes: A systematic review and meta-analysis. *Counselling and Psychotherapy Research*, 25(2), e12835.
- Owen, J. J., Tao, K., Leach, M. M., & Rodolfa, E. (2011). Clients' perceptions of their psychotherapists' multicultural orientation. *Psychotherapy*, 48, 274 –282. <http://dx.doi.org/10.1037/a0022065>
- Owen, J., Jordan, T. A., Turner, D., Davis, D. E., Hook, J. N., & Leach, M. M. (2014). Therapists' multicultural orientation: Client perceptions of cultural humility, spiritual/religious commitment, and therapy outcomes. *Journal of Psychology and Theology*, 42(1), 91–98. <https://doi.org/10.1177/009164711404200110>
- Owen, J., Tao, K. W., Drinane, J. M., Hook, J., Davis, D. E., & Kune, N. F. (2016). Client perceptions of therapists' multicultural orientation: Cultural (missed) opportunities and cultural humility. *Professional Psychology: Research and Practice*, 47(1), 30.
- Özçelik, D. A. (2010). *Test hazırlama kılavuzu*. Ankara: Pegem Akademi.
- Pachankis, J. E., Soullard, Z. A., Seager van Dyk, I., Layland, E. K., Clark, K. A., Levine, D. S., & Jackson, S. D. (2022). Training in LGBTQ-affirmative cognitive behavioral therapy: A randomized controlled trial across LGBTQ community centers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 90(7), 582.
- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: a step by step guide to data analysis using spss for windows (version 12)* 2nd ed. New York: Open University Press.
- Schumacker, R.E. & Lomax, R.G. (2015). *A beginner's guide to structural equation modeling*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2013). *Using multivariate statistics* (Vol. 6, pp. 497-516). Boston, MA: pearson.
- Tervalon, M., & Murray-Garcia, J. (1998). Cultural humility versus cultural competence: A critical distinction in defining physician training outcomes in multicultural education. *Journal of Health Care for the Poor and Underserved*, 9(2), 117–125. <https://doi.org/10.1353/hpu.2010.0233>
- Uğur, A., Çalık, E., Bağcı, B. ve Uzun, İ. B. (2021). Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Çalışan Psikolojik Danışmanların Öz Yeterlilikleri ile Çok Kültürlülük Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. Türkiye'de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 613-632.
- Van Tongeren, D. R., (2023). *Tevazu: narsistik dünyanın tuzaklarından kurtulmak* (E. G. Yüksel, Çev.) İstanbul: Timaş Yayınları.
- Vardar, İ. D. (2024) *Terapistlerin Bilinçli Farkındalığı Ve Kültürel Tevazusu Arasındaki İlişkide Empa-*

- tinin, Sakin Benliğin Ve Duygusal Zekanın Aracı Rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara.
- Yalçın Güler (2020). Okul Psikolojik Danışmanlarının Suriyelilere Yönelik Kaygı ve Sosyal Temaslarının Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlik Algılarıyla İlişkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yaman, E., & Güngör, H. (2013). Damgalama (stigma) ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 251-270.
- Yanık, C. (2012) Dünyadaki Çokkültürlülük Tartışmaları Bağlamında Türkiye’de Çokkültürlülük: Eleştirel Bir Bakış. (Yayımlanmamış doktora tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 6. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zhu, P., Luke, M. M., Liu, Y., & Wang, Q. (2023). Cultural humility and cultural competence in counseling: An exploratory mixed methods investigation. *Journal of Counseling & Development*, 101(3), 264-276.

EK 1. Çok Boyutlu Kültürel Tevazu Ölçeği

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1 Danışanlarıma kendi kültürleri ile ilgili yaşantıları hakkında soru sormak konusunda rahatım.	1	2	3	4	5	6
2 Danışanlarımın kültürel geçmişleri hakkında daha fazla bilgi edinmek isterim.	1	2	3	4	5	6
3 Danışanlarımın kültürel geçmişlerini öğrenmenin onlara daha iyi yardım etmemi sağlayacağına inanırım.	1	2	3	4	5	6
4 Farklı kültürel özellikleri olan danışanlarla çalışırken süpervizörümden geri bildirim almak isterim.	1	2	3	4	5	6
5 Danışanlarla kültürel etkileşimlerimizde sorunlarla karşılaştığımda meslektaşlarım ve süpervizörlerimden aldığım geri bildirimleri dikkate alırım.	1	2	3	4	5	6
6 Meslektaşlarım farklı kültürel özelliklere sahip danışanlarla çalışırken konsültasyon almayı istediğimi bilirler.	1	2	3	4	5	6
7 Danışanlarıma oturumda konuştuğumuz konular hakkında kültürel bakış açılarını sorarım.	1	2	3	4	5	6
8 Danışanlarımdan sorunlarını kültürel geçmişlerine göre tanımlamalarını isterim.	1	2	3	4	5	6
9 Danışanlarıma kendi kültürlerinde sorunlarla nasıl baş ettiklerini sorarım.	1	2	3	4	5	6
10 Başkalarıyla ön yargılarımı tartışmak için önce onların sormasını beklerim.	1	2	3	4	5	6
11 Psikolojik danışma sürecinde danışanımla yaşadığımız kültürel çatışmaları çözme ihtiyacı hissetmem.	1	2	3	4	5	6
12 Psikolojik danışma sürecinde yaşanan kültürel çatışmaların çözümünün danışanların sorumluluğunda olduğuna inanırım.	1	2	3	4	5	6
13 Zayıf yönlerime dair öğrendiklerimden keyif alırım.	1	2	3	4	5	6
14 Uygulama becerilerimi geliştiren geri bildirimlere değer veririm.	1	2	3	4	5	6
15 Önyargılarımı gözden geçiririm.	1	2	3	4	5	6